Afschuw van licht:

De loden extase van Tip Marugg

Leven en dood, dag en nacht, zwart en blank, — verreweg de meeste poezielezers groeperen ze in twee rijtjes. Aan de ene kant zetten ze dan leven-dag-blank, en aan de andere kant dood-nacht-zwart. Maar Tip Marugg geeft in zijn gedichten een heel andere indeling. Leven verbindt hij niet met dag en blank, maar met nacht en zwart. De schakel tussen deze drie is een vaak verhuld, soms openlijk uitgesproken erotiek. De liefde is voor de dichter iets van de nacht en iets van het andere ras.

In RAPPE GRAUWE VLINDERS heet het daarom:

Geef mij vannacht je zwarte liefde

Herhaaldelijk spreekt Tip Marugg dan ook uit, dat het leven pas in de ik-figuur komt, als de dag ten einde loopt. In HET VERBRANDE KIND WAS EEN DROMER:

wanneer de zon de dag verschrompelt / tot een wentelend grauw geval / de maan en lange sterrenbeelden / instinctieve driften voelen / begint er in mijn borst te gloeien / het smachten naar het evenbeeld.

Consequent luidt de tegenpool in IN DE STRATEN VAN TEPALKA.

de begeerten / die elke dag weer sterven

Ze doen dat omdat het verlangen meestal onvervuld bleef. Wanneer een liefde beantwoord wordt, klinkt er iets van triomf

Ik heb gevaren in uw schoot / en zeeziek van de schommelingen / gelachen om de dommelingen / die bang zijn van de dood.

Van een volledige triomf is echter geen sprake. Het lachen weerklinkt, terwijl hij zeeziek is. In een later gedicht komt de klacht voor dat de neger veranderd is:

door een mistroostig missieland / loop ik in de doffe zon / de cactusdoorns steken niet / er zijn hagelkorrels aan de bomen.

Dar levert een prachtig beeld op: hagelkorrels aan Curacaose bomen. Het beeld werkt naar twee zijden: hagel komt uit een ander klimaat, en bovendien klinkt de doodsdreiging van een schot hagel erin door. Tip Marugg is een meester in dit spel van meeslepende bijbetekenissen. Dat zat net ook al in het woord "dommelingen". Het zit ook in de trits bleek-zonnig-overlijden uit ZIJ:

een bleek refrein / waarin Zij zonning overlijdt.

Hoe zwaar elk woord bij Tip Marugg telt, blijkt uit zo'n korte aanhaling. De woorden staan schijnbaar achteloos bij elkaar, maar bij dieper doordringen in de woordenwereld van Tip Marugg blijken ze elk een centrale plaats in zijn gedachten in te nemen. Tip Marugg schrijft geen gemakkelijk leesbare gedichten. Hij is wel eens een echte surrealist genoemd, en dat is hij ook, als men maar niet denkt dat surrealisme anti-logisch is. Want de logica van Tip Marugg mag afwijken van de gewoonlijk gangbare, het frappante is, dat de lezer-eerst intuitief, later intellectueel – stukje bij stukje kan passen. Zo ontstaat er een eigen logica, die sterk associatief aandoet en die waarschijnlijk ook door associeren ontstaan is, maar die daarom nog niet onlogisch is. Zo lijkt het in tegenspraak met de geconstateerde verbinding tussen dood-blank-dag en tussen leven-nacht-zwart, als er staat:

Het onmetelijke leven/ en d'ondoorgrondelijke dood/ verstijfden in haar schoot.

Men zou immers verwachten dat leven en dood niet samen in één schoot kunnen voorkomen, omdat ze elkaars tegendeel zijn. Maar het bovenstaande schets twee halve Tip Maruggen. De hele Tip Marugg ziet dat leven en dood elkaar aanvullen, omdat de mens ze tegelijk ontvangt. Het volle leven omvat de dood. Dat zegt zijn eerste gedicht BEZOEK al. Daar ziet de ik het ogenblik dat de dood slaapt als een noodlottig ogenblik. Hieronder zijn de gedichten van Tip Marugg, ook waar doodsverlangen spreekt, gedichten over het complete leven. Eén gedicht, KARMA getiteld, wijst daarop. Karma is het totaal aan goede en slechte daden, dat beslist of men na de zielsverhuizing in een hoger of lager leven terecht komt. Bij oppervlakkig lezen lijkt het of Tip Marugg die titel per ongeluk gebruik heeft en dat hij eigenlijk bedoelt aan te geven, dat heel het leven organisch verbonden is, goed met kwaad, leven met dood.

Mijn ziel is een gewelf/ uit een wereldorgaan,/ geen stuk van mijzelf/ leidt een stil bestaan.

Maar uit het slot blijkt dat de titel niet per abuis gebruikt is, ondanks de weemoed en de vereenzaming die uit het middengedeelte spreekt. In het slot klint een geweldige levensaanvaarding, en dat betekent in deze filosofie; zelfaanvaarding.

De muziek van mijn ziel/ ademt schoonheid uit / in klanken van aanbidding/ tot de natuur / die ik zelf ben.

Met andere woorden: na een zielsverhuizing zal ik weer als dezelfde terugkomen. Die diepste eenheid van zaken die zich op het eerste oog als tegenstellingen voordoen, beheerst de poezie van Tip Marugg. Ze blijkt uit zijn grote voorliefde voor paradoxen:
"Ik... gleed naar de hemel/ met mijn knieeñ in het zand", "ontdekte ik de nieuwe wereld/ waar niets was veranderd", "De gebeden uit mijn borst/ vallen aan Gods voeten".
Die diepste eenheid verkondigt Tip Marugg ook ten aanzien van zwart en blank:

Geef mij vandaag je zwarte liefde/ want morgen vaart mijn schip van haat./ Morgen vaart mijn schip van liefde/ mijn schip met blank gelaat.

Die diepste eenheid is tenslotte ook een zaak die alleen in literatuur tot stand gebracht kan worden. Niet voor allen, het is literatuur in de DIASPORA:

Dwalend aan de vreemde kusten/ van een land dat niet bestond/ hebben wij borst aan borts gelegen/ en schaamden ons niet dichters te zijn.

Voor de poezieliefhebber hoeft na alle aanhalingen niets meer gezegd te worden over het meesterschap over de taal. Tip Marugg speelt ernstig spel met de taal. Zoekend naar een typering van dit grote dichterschap, trof me wat in een gelegenheidsgedicht staat, dat Tip Marugg voor de Curacaosche Courant maakte: loden extase. Dat is zijn poezie. Als zodanig komt ze over op de geboeide lezer. Fijn dat uitgeverij Flamboyant de poezie van deze grote dichter opnieuw heeft uitgegeven.

B. JOS DE ROO.

Papiamentse juwelen

De juwelen schitteren aan het eind, ondanks de titel van de bundel "Afschuw van licht" van de Antilliaanse schrijver Tip Marugg. In deze bundel zijn naast de 24 gedichten in het Nederlands aan het eind ook drie Papiamentse gedichten opgenomen. "Schitteren" wil echter niet zeggen dat uit de gedichten een optimistische kijk op het leven spreekt, integendeel, maar wel dat de juiste sfeer uitstekend geschapen wordt. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat bij het schrijven van Papiamentse gedichten door Antillianen de inspiratie vrijer tot uiting komt dan bij het schrijven van Nederlandse gedichten. De Papiamentse poezie heeft geen lange traditie die veroorzaakt dat bepaalde vormen en het rijm remmend zouden kunnen werken. De dichter wordt niet geobsedeerd door welk rijmschema dan ook en de sluimerende woorden vloeien vanzelf; het ritme en de eenvoud in woordkeus van Papiamentse gedichten is vaak treffend.

Zo is het gedicht "Desepshon" een smeekbede die niet gekonstrueerd is, maar die ontstaan is uit de wanhoop van de dichter die beseft dat hij voor altijd een blanke zal blijven. In een miniem gedicht spreekt onthutsend het wereldwijde probleem van de invloed van iemands huidskleur op zijn emotionele en sociale leven. Is het zo dat een Antilliaan met een lichtbruine huidskleur angstvallig uit de zon blijft om maar niet ooit bruin zonder meer te worden, vanwege het negatief somatisch normbeeld, waar Hoetink over spreekt, de dichter die zich wil vereenzelvigen met het volk ervaart zijn "melkachtig vlees" als een niet weg te werken hindernis. In het gedicht "Mundu Korá" is alle hoop reeds vervlogen. De enscenering is hier het kerkhof; de modder van het kerkhof is niet in staat om de ontgoocheling van het leven weg te spoelen, zoals ook de "zwarte rozen" niets kunnen verhelpen. Het heeft dan ook geen zin meer te verlangen dat de wereld zelf zwart wordt; het innerlijke blijft verstoord. Uit het gedicht "Moment Embryoné" blijkt tegelijkertijd de konfrontatie met het trieste van het leven: "for di e ruina/ku bo a laga/ atras/ lo mi lanta" en het geloof in de relatie van de mens tot God: "mi alma por brota/hasi imagen/di Dios parse", maar het is de dood die de herinnering aan die relatie oproept. **Levensproblemen worden in de innerlijke belevingswereld van de dichter nieuwe, door de fantasie gevoede beelden die in taal tot de lezer komen. Deze beelden zijn echter een extrakt van wat de dichter persoonlijk gedurende kortere of langere tijd doorleefd heeft. Vandaar dat het lezen van de gedichten van Tip Marugg een boeiende soort psychoanalyse is voor de lezer die bereid is te lezen en te herlezen.** ENRIQUE MULLER